

mondatot tehát ennyiben kiterjesztően kell magyarázni."

Dr. Meszlény Artur

Sérelmes alapszabálymódosítások. * A TÉBE lilla-füredi kongresszusán külön bizottság foglalkozott a cégbíróságoknak az alapszabálymódosítások körül folytatott sérelmes gyakorlatával. Jogáskörök régóta kifogásolják a budapesti kir. törvényszék mint cégbíróság által kezdeményezett azon gyakorlatot, amely az újonnan alakult részvénytársaság bejegyzését csak akkor fogantatosítja, ha az alapszabályokban keresztülvitetnek mindazok a módosítások, amelyeket a bíróság gyakran változó részvényjogi elgondolásához képest előírt.

A cégbíróságok mind élesebb beavatkozásában kétségtelenül, nem ennek a hatóságnak önkényes és eredetieskedő felfogása jelentkezik csupán: a feltűnést keltő és most már a gazdasági érdekeltségek által is panasztolt céghatározatok nagyobbik része, természetes lecsapódása annak az új részvényjogi irányzatnak, amelyet a kir. Kúria iniciált és amely szerteágazó hatásában, társasági jogunk egészen végigvonul.

A cégbíróság gyakorlatának elhajlása másik okát abban a mind eleve nebb tevékenységben találja, amit újabb időben a cégbiztos kifejt. Epen a cégbiztos kezdeményezésébe kapcsolódik a bíróságok azon gyakorlata is, hogy már az évtizedek óta bejegyezve volt alapszabályok is revízióra jutnak és a cégbíróság számos olyan alapszabályi rendelkezés módosítására utasítja a társaságokat, amelyek eddig évtizedeken keresztül törvényszerű alapszabályoknak minősültek.

Nem lehet kétséges az, hogy amennyire zaklatásszerű és rosszhatású az alapszabályoknak a bejegyzés alkalmával — napról-napra változó sémák szerinti — módosítása, ennél még károsabb jelentőségű az alapszabályok utólagos revíziója. A részvénytársaság alapszabályai gazdasági és jogi lényegüket tekintve, a részvényesek egymásközötti társasági szerződésekként jelentkeznek, ehhez igazodik a részvényeseknek egymással és társasággal szemben való viszonya. Az alapszabály tehát jogi elgondolásában és a gazdasági életben betöltött szerepénél fogva olyan megállapodások foglalata, amely elvileg a felek elhatározásának, a magánautonómiának van fenntartva. Ilyen körülmények között az

* V. ö. a TÉBE-kongresszusi „Vélemények“ sorában megjelent dolgozatomat és az ugyanott közölt azonos témájú cikkeket.

alapszabályok elhatározott szövegének, de még inkább a már bejegyzett alapszabályok utólagos módosításának a cégbíróság által való kikényszerítése, a kereskedelmi szabadság alapelveibe ütközik és csak a legritkábban, parancsoló szükség esetében indokolt.

Valamely alapszabályszerű intézkedés helyessége felől támadt jogvita létérdekeiben támadja meg a vállalatot, mert a cégbíróságok a 68.300/1914. sz. rendeletre való hivatkozással, a törvényellenesnek minősített alapszabály módosítására azzal a szankcióval hívják fel a feléket, hogy amennyiben a felhívásnak eleget nem tesznek, a bejegyzést a megfelelő határidő elteltével hivatalból törölni fogják. Megtörténhetik tehát, hogy az esetleg jelentős közgazdasági érdeket szolgáló, de mindenesetre súlyos magángazdasági érdekeket reprezentáló társaság, amely már belenőtt a gazdasági élet talajába, amelyhez a messze divergáló érdekek beláthatatlan szövevénye kapcsolódik: egy szép napon arra ébredhet, hogy a bíróság határozatánál fogva eredettől nem létezik. Aki átérzi, hogy ilyen határozat árnyékában milyen végzetes következmények fakadhatnak, az szívesebben elnézne egy kis születési hibát, mint vállalná azokat a beláthatatlan következményeket, amelyek egy ilyen kényszerű rombolással járnak.

Az kétségtelen, hogy a cégbíróság nem pusztán nyilvántartó és tanusító hivatal — berendezésénél és rendeltetésénél fogva jogosult a felek nyilatkozatainak tartalmi valóságát is vizsgálat tárgyává tenni és a vizsgálat eredményéhez képest dönteni. A cégbíróság e joga egyben törvényes kötelessége is. A forgalom nyugalomát zavaró, méltán kifogásolható intézkedéseket tehát semmiesetre sem a hangzatos és megtévesztésre alkalmas cégszövegek visszautasításában, a vállalat tárgya tüzetes körülírásának követelésében, vagy a cégbejegyzés pontosságát és komolyságát előmozdító bármilyen szigorú határozatokban látom, hanem azon cégbírósági döntésekben, amelyek az eljárás gyorsasága és célszerűsége rovására, kiforratlan részvényjogi elméletek, feltétlenül vitatható eredményeit kívánják a kereskedelmi gyakorlatba átültetni.

A kívánt alapszabálymódosítások lényegét nézve, ezek egyrésze inkább kellemetlenkedő, zaklató de hatásukban jelentéktelen előírásokká zsugorodik, vannak azonban szélesebb sugarú kívánalmak is, amelyek nyomán zavar és jogos ellenkezés támad.

Az előbbi körbe tartozik például a cégbíróság azon gyakori kívánsága, hogy az alapszabályok utólagos kiegészítéssel, vagy módosítással állapítsák meg az igaz-

gatóság választásának módját, vagy a cégiratokból is megállapíthatóan már befizetett alaptőke esetén, az alaptőke befizetésének módozatait, hogy a felszámolás kimondása minősítéshez nem köthető, hogy az alapszabályok kiegészítendők akként, hogy a mérleg készítésének és megvizsgálásának elvei is benne foglaltnak stb. A cégbíróság az ilyen utólagos módosítások iránti kívánságánál, teljesen figyelmen kívül hagyja azt, hogy a legtöbb felvetett kérdést a K.T. intézkedései szabályozzák. Ez intézkedéseken cogens erejűknél fogva a részvénytársaság nem enyhíthet, csak szigoríthatja őket, ha szükségét látja. Ha azonban szigorítást nem kíván, úgy e rendelkezésekre az alapszabályokban utalni sem kell, mert hiszen ezek a társaságot minden kikötés nélkül is kötelezik. A cégbíróság által megkövetelt utólagos módosítások nagyobbik része, lényegében a törvény parancsoló rendelkezéseinek az alapszabályokba való felvételét írja elő — ez pedig fölösleges pleonazmus.

A fontosabb kérdések közül megemlítem azt a cégbírósági gyakorlatot, amely megsemmisíti az olyan alapszabályt, amely az osztalék feletti határozathozatalt a közgyűlés kizárólagos hatáskörébe utalja. Kétségtelen, hogy amikor a kir. Kúria a részvényes feltétlen osztalékjogát jogszabályként jelenti ki, (így elvi éllel a IV. 5496/1919. sz. határozatban) szembehelyezkedik a részvényjog általános elveivel, de a K. T. tételes rendelkezésével is — mindezt annak a részvényjogi felfogásnak kedvéért, amelynek vezető gondolata, hogy a kis részvényes és a részvénykisebbség érdekében, az igazságszolgáltatásnak minden lehetőségét meg kell ragadnia arra, hogy a társaság életébe irányítólag beavatkozzon.

Pedig a hatalmi pozíciók egyenlőtlen megosztása épen olyan elháríthatatlan következménye a részvénytársasági formának, mint az az ellentét, amely a kis részvényes és a nagy részvényes érdekei között fennáll. A kis részvényes és különösen ennek lelegelevenebb típusa a vándor-spekuláns részvényes, semmi érzékkel nem bír a vagyongyűjtés és a vagyonnak stabilizálása iránt és legfontosabb érdekeit látja megsértve a kis osztalék megszavazása, vagy a vagyonnak titkos tartalékokban történő elhelyezése esetén. Az „osztalékhoz való jog“ vagy a „titkos és jogellenes tartalékolás“ elleni panasz erkölcsi postulátumába burkolt kívánság, tehát lényegében nem egyéb, mint a kis részvényes azon érdekének megóvására szolgáló formula, amellyel a lehető legmagasabb osztalékot kívánja elérni és minden „neki fölösleges“ tartalék gyűjtését megbénítani.

Igy kétségtelen, hogy az osztalékhoz való feltétlen jogosultság, amelyet legutóbb joggyakorlatunk a részvénytársasági jog megingathatatlan saroktételeként jellemt meg, nem jogi, még kevésbé etikai principium, hanem a társaság életében szembenálló két csoport egyikének, jelszóvá élesedett egyoldalú gazdasági érdeke. A helyes megoldás semmiesetre sem jelentkezhetik a kisebbségi érdekek törvényes szankció által történő elfogult támogatásában, mert hiszen a többség törekvéseit, egyenlő értékű gazdaságpolitikai szempont, a vállalkozás okszerű fenntartásának érdeke támogatja. Különösen nem dönti el a vitát, a társaság akaratkijelentését nyilvánító alapszabály, perenkívül történő visszautasítása. Ha az osztalék-politika szemmel láthatóan rosszhiszemű, a részvényesek tudatos megkárosítására irányul, a megtámadási per során, módot találhat a perbíróóság arra, hogy a konkrét tényállás kivizsgálásának eredményéhez képest, revízió alá vegye a sérelmes közgyűlési határozatot és a vállalati érdekekkel szemben jelentőséget adjon azoknak az érdekeknek, amelyek a részvényeseknek a társaság elleni követelésén alapulnak.

Túlzott és a társaságok életét nyugtalanító, annak az elvnek merev alkalmazása, hogy az igazgatósági tagok javadalmazását, kivétel nélkül csak a közgyűlés állapíthatja meg, olyan esetben is, mikor nem tantiem, vagy egyéb igazgatósági javadalmazás, hanem a *tisztviselő-igazgató szolgálati járandósága* forog szóban. Köztudott gyakorlata a magyar részvénytársasági életnek, hogy a vezető tisztviselőket hosszú és érdemes szolgálati idő után az igazgatóságba bevásztják. Ezek az igazgatósági tagok, megfelelő szolgálati szerződésekkel bírnak — s e szolgálati szerződések sorsa válik az új gyakorlat által egyszerre bizonytalanná.

Amennyire elfogadható azonban az a tétel, hogy az igazgatóságnak nem áll jogában az, hogy valamely tagja részére, a társaság vagyoni megterhelésével oly javadalmazást állapítson meg, amely az alapszabályokban körülhatárolva, vagy a közgyűlés által elhatározva nincs. annyira helytelen és semmilyen logikai kapcsolatlanban nincsen az előző tétellel az, hogy a társaság igazgatósági tagsági joggal felruházott tisztviselője, szolgálati illetményeire nézve, az igazgatósággal érvényesen nem állapodhatna meg, sőt — a szabály extrém értelmezési lehetőségéhez képest — régebben kötött főtisztviselői szerződést, az igazgatóságba történt megváltása után, hozzájárulás végett a közgyűlés elé tartozna terjeszteni.

Az alapszabályoknak a *végrehajtóbizottság* tekintetében szóló rendelkezéseit, szinte ötletszerűen módosítják és szabályozzák a cégbíróságok és a felsőbbbíróságok határozatai. Megtörtént, hogy a részvénytársasági alapszabályok feljogosították a néhány tagból álló igazgatóságot, hogy kebeléből végrehajtó bizottságot küldhessen ki. A törvényszék az alapszabályok olyan módosítását rendelte el, hogy a végrehajtóbizottság kiküldésének lehetősége töröltessék. A budapesti Tábla azzal az elvi indokolással hagyta helybé a végzést, hogy végrehajtóbizottságnak csak nagyszámú tagokból álló igazgatóság mellett van helye. (VI. 3671/1929.)

Felmerült az az eset, hogy a cégbíróság a bejegyzendő céget azért hívta fel alapszabály módosítására, mert az igazgatóság kebeléből kiküldendő végrehajtóbizottság számaránya majorizálhatná az igazgatóságot. A budapesti Tábla 11386/1928. sz. határozatával az igazgatóság és a végrehajtóbizottság közötti számarány tekintetében ugyanilyen álláspontot foglalt el. Viszont a kir. Kúria többször kimondotta, hogy a végrehajtóbizottság tagjainak száma, viszonyítva az igazgatóság tagjai számához, nem korlátozható (IV. 3252/1928). Legutóbb már a budapesti Tábla is ugyanezt a liberálisabb álláspontot tette magáévá. (VI. 4909/1929.)

Máskor a cégbiztos a társaság alapszabályai vonatkozó szakaszának módosítása iránt tett indítványt, mert az nem tartalmazta, hogy az igazgatóság csak egyhangú, nem pedig szótöbbséggel hozott határozattal, küldhet ki végrehajtó bizottságot. A kir. ítélőtábla a cégbiztos jogorvoslatát elutasította, azzal az indokolással, hogy nem ütközik törvényes intézkedésbe a végrehajtó bizottságnak, nem egyhangú igazgatósági határozattal való kiküldése sem. (VI. 11386/1928.)

A példákat szaporíthatnám, nem változna a kép, amelyet a cégbíróságok gyakorlatának általános irányáról nyertünk. Ez az irány nem lehet a jogfejlődés helyes útja és a haladás nem ennek az iránynak folytatásában, hanem bírói gyakorlatunknak a törvény szövegéhez és szelleméhez való visszatérésben áll. A cégbíróságok ne teremtsenek új jogot, hanem alkalmazzák a törvény szabályait. Épen mert forog és kavargó köröttünk minden, hivatása a jognak, hogy maga ne fokozza a nyugtalanság és szabályozatlanság feltételeit: a jogbizonytalanság rendszerint kifejezője a gazdasági élet bizonytalanságának, de adott esetben annak előidézője is.

Dr. Varanai István